

Vad är vatten – egentligen ?

Torbjörn Lindberg
Tillsynsavdelningen
Livsmedelsverket

Försörjning med dricksvatten i Sverige

- Kommunala förvaltningar och bolag
  - Cirka 85 % av den storskaliga dricksvattenförsörjningen
- Privata bolag
  - Enstaka på entreprenad (drift och underhåll)
  - Politiskt motstånd
- Samfälligheter
  - Små och medelstora
- Enskild försörjning (egen brunn)
  - 1,0 till 1,5 miljoner personer helt eller delvis

Livsmedelslagstiftningen

- Livsmedelsverkets föreskrifter om dricksvatten (SLVFS 2001:30)
- Stora anläggningar
- Kommersiella och offentliga anläggningar
- Baseras på ett minimi-direktiv från EU
  - Hälsoinriktat
  - Efterkontroll
  - Nationella regler som tillägg

Exempel på nationella regler – förebyggande åtgärder

- Tillräckligt antal säkerhetsbarriärer mot mikrobiologisk förorening i vattenverk
- Larm i vattenverk i vissa fall
  - pH, desinfektion, kritisk filtrering
- Kemikalier och material
  - Allmänna krav samt "positivlista"
- Distributionsanläggningen
  - Utformning, underhåll, skötsel
  - Beskrivning (i vissa fall)

Exempel stora anläggningar – Stockholms vattenverk

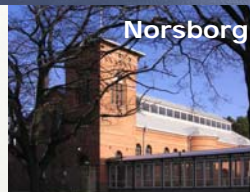

Lovö

Görväln

- 600 miljoner liter dricksvatten per dygn
- 1,7 miljoner konsumenter
- 23 kommuner
- 6 sjukhus
- 5000 livsmedelsföretag

Norsborg

LIVSMEDELS
VERKET

Hälsoskyddslagstiftningen

- Små anläggningar
  - Enskild försörjning (egen brunn)
- Förordning (1998:889) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd
  - Bostäder
- SOSFS 2003:17 allmänna råd om försiktighetsmått för dricksvatten (senaste ändring SOSFS 2005:20)

LIVSMEDELS
VERKET

www.socialstyrelsen.se

LIVSMEDELS
VERKET

Egen brunn – eget ansvar

LIVSMEDELS
VERKET

Dricksvattenproblem i Sverige

Cirka 15 procent av de kommunala anläggningarna har återkommande kvalitetsproblem

Problemtyp	% av de kommunala anläggningarna	
	Kemiska	Mikrobiologiska
Hälsorelaterade	4 ¹	5 ²
Tekniska/estetiska	8 ³	Enstaka ⁴

¹Fluorid, radon, arsenik, pesticider

²Indikatorbakterier

³Järn, mangan

⁴Mikrosvamp, aktinomyceter, efterväxt

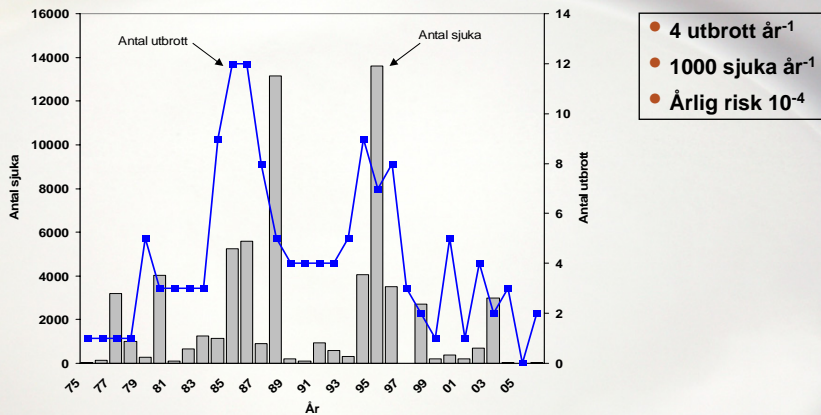
Kokningsrekommendationer per år

- Cirka 50 händelser
- 1-250 dagar
- Mest på grundvattenverk (83 %)
- Mest juli – oktober (66 %)
- Utslaget på alla kokar var 15:e svensk sitt dricksvatten en dag

Källa: Kommunernas rapportering till Livsmedelsverket 1998-2006

Vattenburen smitta i Sverige 1975-06

Vattenburen smitta 1992-2003

Agens	Antal utbrott	Antal sjuka
<i>Campylobacter</i>	13	9 291
Norovirus	9	971
<i>Giardia</i>	2	43
Flera agens	3	111
Okänt	41	18 906
Summa	68	29 322

”Emerging pathogens”

- Klorresistenta parasiter (protozoer)
  - Giardia
  - Cryptosporidium
- EHEC
- Helicobacter pylori
- Mycobacterium sp.

Giardia

Cryptosporidium

Orsaker till vattenburen smitta

- ”Oväntat kraftig förorening av råvattnet i kombination med misstag och/eller tekniska brister leder till att avloppsvatten eller gödsel påverkar dricksvattnet”
- Ytvatten och grundvatten drabbas
  - Få men stora ytvattenutbrott
  - Många men små grundvattenutbrott
- Många utbrott orsakas av problem på ledningsnätet

Ledningsnät i Sverige

- Medelålder ca 35 år
- Beräknad livslängd ca 70 -100
- Förnyelsetakt ca 230 år

- Hälften av tillfrågade VA-chefer anser att anlagen för ledningsnäten är otillräckliga
- Hälften av tillfrågade kommuner med 10 - 25 000 innevånare saknade förnyelseplan

Källor: Vatten- och avloppsverksföreningen 1995
Svenskt Vatten 2004, 2007

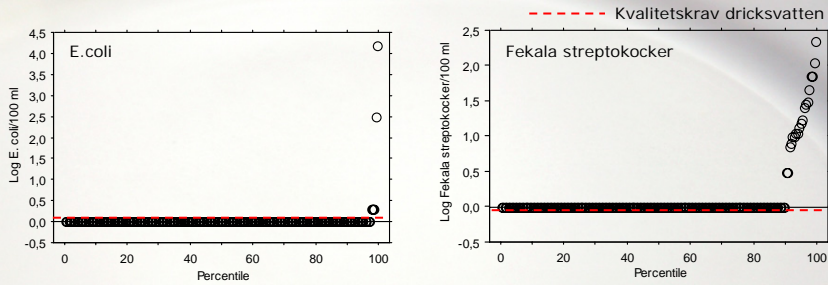
Utrustning efter kranen

- Kvantitativa kvalitetskrav saknas
- Använd kvalitetskrav för dricksvatten *vid kranen* med stor försiktighet
- Utrustningen kan försämra vattnets kvalitet
  - Biofilm - tillväxt
  - Läckage från material
- Koldioxid är antiseptiskt

Mikrobiologisk kvalitet – is från maskin

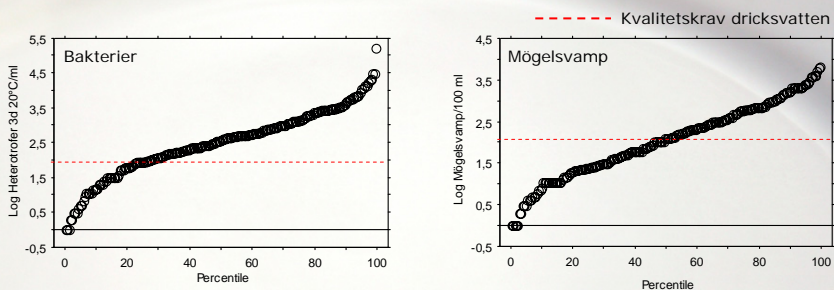
- Normalt inga fekala indikatorer
- Dåligt vatten in, eller
- Dålig hygien
  - Smutsiga redskap
  - Tar is med händerna

LIVSMEDELS
VERKET

Källa: Västra Götalands län opublicerat

Mikrobiologisk kvalitet – is från maskin

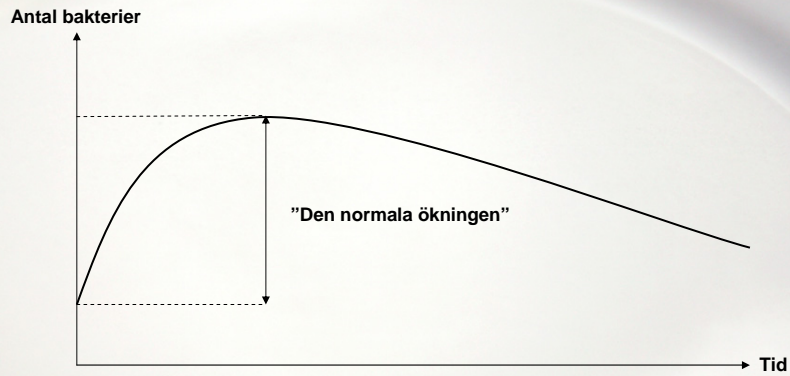
- Normalt relativt höga halter av bakterier och mögel
- Dåligt vatten in, eller
- Tillväxt i utrustningen
  - Konstruktion eller material
  - Rengöring

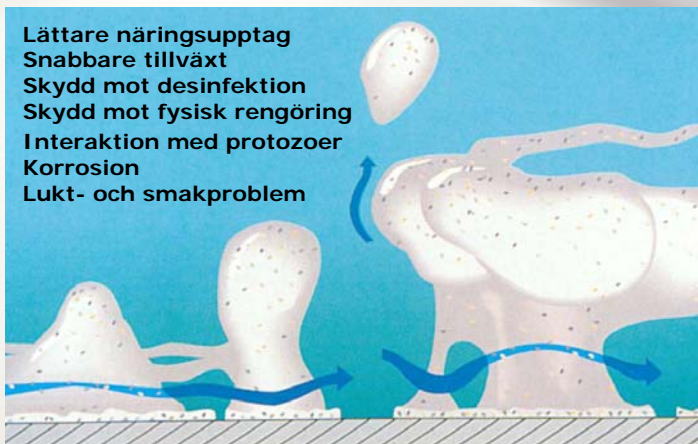
LIVSMEDELS
VERKET

Källa: Västra Götalands län opublicerat

Tillväxt i förpackningen

Biofilm

Förebyggande åtgärder efter kranen

- Skötsel och underhåll
  - Rengöring
  - Tillverkarens anvisningar
  - Service
- Omsättning
- Tid
- Temperatur
- Ljus

Förpackat vatten

- Naturligt mineralvatten
- Källvatten
- Förpackat dricksvatten
- "Bordsvatten"

Vattentyper – råvara och produktion

Vattentyp	Skyddad grundvattentäkt	Stabil karaktäristisk sammansättning	Tillåten beredning
Nat mineralvatten	Ja	Ja	Begränsad ¹
Källvatten	Ja	Nej	Begränsad ¹
Förp dricksvatten	Nej	Nej	Omfattande
Kranvatten	Nej	Nej	Omfattande
Bordsvatten	Nej	Nej	Omfattande

¹ Desinfektion förbjuden

Vattentyper – märkning och tillsatser

Vattentyp	Märkning	Tillsats av kolsyra	Salter, aromer
Nat mineralvatten	Speciella krav	Ja	Nej
Källvatten	Speciella krav	Ja	Nej
Förp dricksvatten	Ej tillämpligt	(Ja)	Nej
Kranvatten	Ej tillämpligt	(Ja)	Nej
Bordsvatten	Allmänna krav	Ja	Ja

Vattentyper – hälsomässiga kemiska kvalitetskrav

Ämne	Högsta tillåtna halt (mg/l)	
	Naturligt mineralvatten	Kranvatten, källvatten m. fl.
Koppar	1,0	2,0
Fluorid	5,0 ¹	1,5
Mangan	(0,050) ²	0,5
Nitrit	0,1	0,5
Nitrat	20-50	50

¹ Märkning om över 1,5 mg/l

² Tekniskt grundat krav

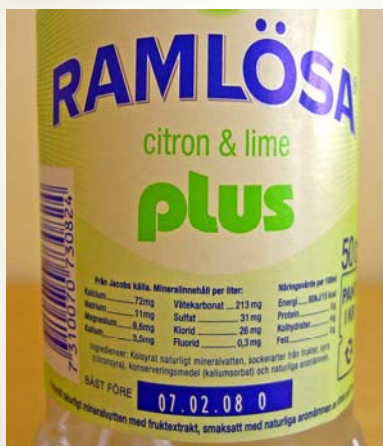

LIVSMEDELS
VERKET

LIVSMEDELS
VERKET

Vad är vatten – egentligen?

- Det saknas en gemensam definition av "vatten"
- Förpackat vatten i Sverige är 98 % kolsyrade och/eller smaksatta drycker

Kärt barn har många namn

- Renvatten
- Sötwater
- Vattenledningsvatten
- Hushållsvatten
- Kallvatten
- Tappvatten
- Buteljerat vatten